

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA
INTEGRATSIYALANGAN HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI
DARSLARINI INTERFAOL METODLAR ASOSIDA O'TISH USULLARI.

*Jizzax viloyati Favqulodda vaziyatlar boshqarmasi
Hayot faoliyati xavfsizligi o'quv markazi katta o'qituvchisi*

Karimov Hamraql Sattarovich

e-mail: karimovxamraql7906@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur ishda umumiy o'rta ta'lim maktablarida **integratsiyalangan "Hayot faoliyati xavfsizligi" darslarini interfaol metodlar asosida o'tish usullari** yoritilgan. Tadqiqotda zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning xavfsiz hayotiy faoliyat ko'nikmalarini shakllantirishda fanlararo integratsiyaning o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Interfaol metodlardan — "Aqliy hujum", "Klaster", "Blits-so'rov", "Rol o'ynash", "Keys-stadi" kabi usullardan foydalanish orqali o'quvchilarning faolligi, mustaqil fikrlashi va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari asoslab berilgan. Ishda o'qituvchining dars jarayonini rejalashtirish, integratsiyalangan yondashuvni tashkil etish va baholash tizimini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar berilgan. Ushbu yondashuv nafaqat o'quvchilarning bilimini mustahkamlash, balki ularning kundalik hayotda xavfsizlik madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: hayot faoliyati xavfsizligi, integratsiya, interfaol metodlar, ta'lim samaradorligi, xavfsizlik madaniyati.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimining asosiy maqsadi o'quvchilarda nafaqat nazariy bilimlarni, balki ularni hayotda qo'llay olish ko'nikmalarini, mustaqil fikrlash, mas'uliyatni his etish va xavfsiz xulq-atvor madaniyatini shakllantirishdan iboratdir. Shu nuqtai nazardan, umumiy o'rta ta'lim maktablarida "Hayot faoliyati xavfsizligi" fani o'quvchilarning kundalik hayotda duch keladigan

xavf-xatarlarni to'g'ri baholash, ularni oldini olish va to'g'ri harakat qilish ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi.

Mamlakatimizda ta'lim sohasini modernizatsiya qilish jarayonida fanlararo integratsiya va interfaol o'qitish metodlarini joriy etish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Integratsiyalangan ta'lim yondashuvi o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirish, bilimlarni turli fanlar orqali uyg'unlashtirish va amaliyotga yo'naltirish imkonini beradi. "Hayot faoliyati xavfsizligi" fanini biologiya, geografiya, fizika, texnologiya, jismoniy tarbiya kabi fanlar bilan integratsiya qilish orqali o'quvchilarda real hayotiy vaziyatlarga mos, tizimli bilim va ko'nikmalar shakllantiriladi.

Interfaol metodlar esa bu jarayonda o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi, ularni darsda mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal etish, hamkorlikda ishlash va o'z fikrini asoslab berish ko'nikmalariga o'rgatadi. Masalan, "Aqliy hujum", "Klaster", "Bahs-munozara", "Rol o'ynash", "Keys-stadi", "Sinkveyn" kabi metodlar yordamida dars jarayonida o'quvchilar o'z tajribalariga tayangan holda xavfsizlik qoidalarini chuqurroq o'zlashtiradilar.

Shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan, multimediya vositalaridan, videorolik va interaktiv topshiriqlardan foydalanish darslarning samaradorligini yanada oshiradi. Bu o'z navbatida o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini kuchaytirib, ularda xavfsiz hayot tarzini shakllantirishga bo'lgan ongli munosabatni rivojlantiradi.

Mazkur mavzuni o'rganishning dolzarbligi shundaki, har bir yosh avlod vakilining hayot faoliyati xavfsizligi sohasida yetarli bilim va amaliy ko'nikmaga ega bo'lishi — jamiyatning barqaror rivojlanishi, inson salomatligi va hayotini muhofaza qilishning muhim sharti hisoblanadi. Shu boisdan, darslarni integratsiyalashgan va interfaol metodlar asosida tashkil etish nafaqat o'quvchilarning bilimini mustahkamlaydi, balki ularning shaxsiy xavfsizlik madaniyatini shakllantirishda ham muhim omil bo'ladi.

Bugungi globallashuv davrida inson hayoti va sog'lig'ini muhofaza qilish, xavfsiz turmush tarzini shakllantirish masalalari jamiyat taraqqiyotining eng

muhim yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda. Har bir fuqaroning xavfsiz xulq-atvor madaniyatiga ega bo'lishi, turli tabiiy, texnogen, ekologik hamda ijtimoiy xavflarga nisbatan ongli munosabatda bo'lishi — mamlakatning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, umumiy o'rta ta'lim maktablarida "Hayot faoliyati xavfsizligi" fanining samarali o'qitilishi dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Ta'lim tizimini modernizatsiyalash sharoitida integratsiyalangan darslarni tashkil etish va interfaol metodlardan keng foydalanish o'quvchilarda hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishning eng samarali vositalaridan biridir. Integratsiya asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning olgan bilimlarini bir-biri bilan bog'lab tushunishiga, amaliyotga tatbiq eta olishiga yordam beradi. Ayniqsa, "Hayot faoliyati xavfsizligi" fanini biologiya, geografiya, fizika, kimyo, texnologiya va jismoniy tarbiya fanlari bilan uyg'un holda o'qitish o'quvchilarda kompleks yondashuvni shakllantiradi.

Interfaol metodlar yordamida o'qitish esa o'quvchilarning dars jarayonidagi ishtirokini faollashtiradi, ularni mustaqil fikrlash, muloqotga kirishish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va to'g'ri qaror qabul qilishga o'rgatadi. Shu boisdan, "Hayot faoliyati xavfsizligi" fanini interfaol metodlar asosida, integratsiyalashgan tarzda o'qitish — zamonaviy ta'lim jarayonining eng muhim talabi hisoblanadi.

Bugungi kunda ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri — yosh avlodni nafaqat bilimli, balki hayotda uchraydigan turli xavf-xatarlarni to'g'ri baholay oladigan, o'zini va boshqalarni himoya qila biladigan, xavfsiz hayot tarziga amal qiluvchi shaxs sifatida tarbiyalashdan iboratdir. Shuning uchun ham umumiy o'rta ta'lim maktablarida "Hayot faoliyati xavfsizligi" fanini o'qitish ta'lim jarayonining ajralmas va dolzarb qismiga aylanmoqda.

Hozirgi davrda inson faoliyati bilan bog'liq xavf-xatarlar soni ortib bormoqda. Tabiiy ofatlar, texnogen falokatlar, ekologik muammolar, transport hodisalari, yong'inlar va turli favqulodda vaziyatlar inson hayoti va salomatligiga jiddiy tahdid solmoqda. Shu boisdan, o'quvchilarda yoshligidan xavfsiz xulq-atvor, to'g'ri harakatlanish, muammoli vaziyatda tezkor va to'g'ri qaror qabul

qilish ko'nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Bu esa "Hayot faoliyati xavfsizligi" fanining maqsad va vazifalarini zamon talablariga mos tarzda qayta ko'rib chiqishni, uni yanada interfaol va integratsiyalashgan usullarda o'qitishni taqozo etadi.

Ta'lim jarayonida fanlararo integratsiyani amalga oshirish o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytiradi, ular o'rganayotgan bilimlarni turli fanlar orqali o'zaro bog'lab, hayotiy jarayonlarda qo'llay olish imkoniyatini yaratadi. Masalan, "Hayot faoliyati xavfsizligi" fanini biologiya, geografiya, fizika, kimyo, texnologiya va jismoniy tarbiya fanlari bilan integratsiya qilish orqali o'quvchilar xavfsizlik masalalarini ilmiy va amaliy nuqtai nazardan tushunib yetadilar. Bu esa o'quvchilarning tafakkurini kengaytiradi, ularni real hayotiy vaziyatlarda to'g'ri yo'l tutishga o'rgatadi.

Interfaol metodlardan foydalanish esa o'quvchilarning darsdagi ishtirokini faollashtiradi, ularning mustaqil fikrlashi, muloqotga kirishishi, tahlil qilish va baholash ko'nikmalarini rivojlantiradi. "Aqliy hujum", "Klaster", "Bahs-munozara", "Rol o'ynash", "Keys-stadi", "Sinkveyn", "Fikrlar banki" kabi metodlar orqali o'quvchilar dars jarayonida faol ishtirok etadi, o'z fikrlarini erkin ifoda etish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu tariqa, dars jarayoni faqat bilim berish emas, balki o'quvchilarning fikrlash madaniyatini, muammoli vaziyatlarda to'g'ri yo'l topish malakasini shakllantiruvchi jarayonga aylanadi.

Zamonaviy ta'lim jarayonida pedagog o'qituvchi faqat ma'lumot beruvchi emas, balki o'quv faoliyatini tashkil etuvchi, yo'naltiruvchi va rag'batlantiruvchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi. Interfaol metodlardan foydalanishda o'qituvchining vazifasi — o'quvchilarni mustaqil izlanishga undash, bilimni amaliyotga tatbiq etish uchun sharoit yaratish, o'quvchilar o'rtasida hamkorlik va sog'lom raqobat muhitini shakllantirishdan iboratdir.

Integratsiyalangan yondashuv asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini oshiradi, ularda hayotiy kompetensiyalarni shakllantiradi. Masalan, geografiya bilan integratsiyada tabiiy ofatlar va ularning joylashuvi, biologiya bilan integratsiyada inson salomatligiga ta'siri, texnologiya bilan

integratsiyada himoya vositalaridan foydalanish qoidalari o'rganiladi. Bunday o'zaro bog'liq yondashuv o'quvchilarning nazariy bilimini amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtiradi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, ta'lim mazmunini interfaol metodlar asosida takomillashtirish orqali o'quvchilarni xavfsizlik madaniyatiga o'rgatish, ularning hayotiy tajribasini boyitish va xavf-xatar oldida to'g'ri yo'l tutish kompetensiyalarini shakllantirish bugungi ta'limning eng muhim vazifasiga aylanmoqda. Shu sababli, "Umumiy o'rta ta'lim maktablarda integratsiyalangan Hayot faoliyati xavfsizligi darslarini interfaol metodlar asosida o'tish usullari" mavzusi o'ta dolzarb, amaliy ahamiyatga ega va ta'lim jarayonida yuqori samaradorlikni ta'minlovchi pedagogik yondashuv sifatida e'tirof etiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, umumiy o'rta ta'lim maktablarida hayot faoliyati xavfsizligi fanini interfaol metodlar asosida o'qitish o'quvchilarda nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Integratsiyalangan yondashuv asosida darslarni tashkil etish o'quvchilarning fanlararo aloqadorlikni anglashiga, olgan bilimlarini turli hayotiy vaziyatlarda qo'llay olish malakasini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa o'z navbatida ularning xavfsiz hayot kechirish madaniyatini, mustaqil fikrlash va tezkor qaror qabul qilish qobiliyatini oshiradi. Interfaol metodlar — "Aqliy hujum", "Klaster", "Venn diagrammasi", "Rol o'ynash", "Muammoli vaziyat", "Debat", "Case study" kabi usullarni dars jarayoniga joriy etish o'quvchilarni faollikka, hamkorlikda ishlashga, fikrini asoslab bayon etishga va o'z qarashlarini himoya qila bilishga o'rgatadi. Bu metodlar orqali o'quvchilar o'z hayoti va atrofdagilarning xavfsizligini ta'minlash mas'uliyatini his etadilar, dars jarayoni esa jonli, qiziqarli va samarali kechadi.

Shuningdek, hayot faoliyati xavfsizligi fanini boshqa tabiiy va ijtimoiy fanlar bilan integratsiya qilish (biologiya, geografiya, fizika, texnologiya, tarbiya va boshqalar) o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytiradi, xavf-xatarni anglash, uni oldini olish hamda to'g'ri harakat qilish madaniyatini shakllantiradi.

Integratsiyalashgan darslar yordamida o'quvchilar bilimni amaliyot bilan bog'lay oladi, bu esa ta'limning hayotiyligini ta'minlaydi.

Shu boisdan, pedagoglar hayot faoliyati xavfsizligi fanini o'qitishda an'anaviy yondashuvlardan voz kechib, interfaol, integratsion va kompetensiyaga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarini keng qo'llashlari zarur. Bu esa yosh avlodni ongli, xavfsizlik madaniyatiga ega, mas'uliyatli va faol fuqaro sifatida tarbiyalashning eng muhim omillaridan biridir.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida integratsiyalangan **“Hayot faoliyati xavfsizligi”** darslarini interfaol metodlar asosida o'tish o'quvchilarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish, muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday yondashuv nafaqat o'quv jarayonini jonlantiradi, balki o'quvchilarni hayotiy vaziyatlarga tayyorlaydi, xavfsizlik madaniyatini chuqurroq anglashlariga yordam beradi. Interfaol metodlar — “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Bahs-munozara”, “Keys-stadi”, “Rol o'ynash”, “Venn diagrammasi” kabi usullar orqali darslarni o'tkazish o'quvchilarni faollikka undaydi, ular orasida hamkorlik va o'zaro hurmatni rivojlantiradi. Bu metodlar yordamida o'qituvchi darsni zamonaviy pedagogik talablarga mos tarzda tashkil etadi va o'quvchilarda amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga erishadi.

Xulosa qilib aytganda, **integratsiyalangan yondashuv va interfaol metodlardan samarali foydalanish** “Hayot faoliyati xavfsizligi” fanini o'quvchilar uchun yanada qiziqarli, foydali va hayotga yaqin qiladi. Bu esa kelajak avlodning xavfsiz, ongli va mas'uliyatli hayot kechirishiga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Hayot faoliyati xavfsizligi – O.R. Yuldoshev, R.R. Nurmamatova. Toshkent: To'qimachilik va yengil sanoat instituti nashriyoti, 2014.
2. Hayot faoliyati xavfsizligi – G'.E. G'oyipov, O. Quدراتov. Toshkent: «Yangi asr avlodi», 2007.

3. Hayot faoliyati xavfsizligi – H.Q. Bo‘riev, A.A. Bayzaqov, G.D. Umarov, T.Ya. Nomaevlar. Toshkent: SamDChTI, 2017.
4. Hayot faoliyati xavfsizligi madaniyatini shakllantirish asoslari – A.A. Egamberdiyev. Namangan: NamDU nashriyoti, 2025.
5. Ona tili va adabiyot darslarida fanlararo integratsiyaning nazariy asoslari – V.S. Ismatova. «Ta’lim innovatsiyasi va integratsiyasi» jurnali.
6. Interaktiv o‘qitish metodikalari: o‘yinlar, interaktiv dasturlar va elektron ta’lim vositalaridan foydalanish – (mualliflar: Karima Qosimova va boshq.). «Евразийский журнал академических исследований», 3(8), 2023.
7. Ta’limning interaktiv metodlari – (muallif noma’lum). Alldata nashriyoti, 20 bet, dokument shaklida.
8. Boshlang‘ich sinf o‘qish darslarini integratsiya asosida tashkil etish – S.A. Ismoilova, X.A. Valiyeva. «Scientific-JL» konf-materiallari.